

הַלְבוֹת שְׁמִטָּה וַיּוֹבֵל פָּרָק ט

א. מִצֻּת עֲשֵׂה לַהֲשִׁיט הַמְּלוֹה בַּשְּׁבִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר "שְׁמוּט כָּל-בַּעַל מִשֶּׂה יָדוֹ" (דברים טו,ב); וְהַתּוֹבֵעַ חֹב שֶׁעֲבָרָה עָלָיו שְׁבִיעִית עָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא-יִגַּשׁ אֶת-רֵעֵהוּ" (שם).

ב. אֵין שְׁמִטַּת כְּסָפִים נוֹהֶגֶת מִן הַתּוֹרָה בַּשְּׁבִיעִית, אֲלָא בְּזִמָּן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג שִׁישׁ שָׁם שְׁמִטַּת קֶרֶקַע שֶׁהָרִי יָשׁוּב הַקֶּרֶקַע לְבַעְלָיו בְּלֹא כֶסֶף; וְדָבָר זֶה, קִבְּלָהּ הוּא: אָמְרוּ חֲכָמִים, בְּזִמָּן שֶׁאַתָּה מִשְׁמִיט קֶרֶקַע אֶתָּה מִשְׁמִיט כְּסָפִים בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בַּחוּצָה לְאַרְץ; וּבְזִמָּן שֶׁאֵין שָׁם שְׁמִטַּת קֶרֶקַע אֵין אֶתָּה מִשְׁמִיט כְּסָפִים בַּשְּׁבִיעִית, אִפְּלוּ בְּאַרְץ.

ג. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים שֶׁתִּהְיֶה שְׁמִטַּת כְּסָפִים נוֹהֶגֶת בְּזִמָּן הַזֶּה בְּכָל מְקוֹם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת הַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים מִיִּשְׂרָאֵל.

ד. אֵין שְׁבִיעִית מִשְׁמִטַּת כְּסָפִים אֲלָא בְּסוּפָה שֶׁנֶּאֱמַר "מִקֵּץ שְׁבַע-שָׁנִים, תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה. וְזֶה, דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוּט . . .". (דברים טו,א-ב), וְשֵׁם הוּא אוֹמֵר "מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים, בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחֵג הַסְּפוּת" (דברים לא,י): מָה שָׁם אַחֵר שְׁבַע, אֵף הַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים אַחֵר שְׁבַע.

ה. לְפִיכָף הַמְּלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ בַּשְּׁבִיעִית עֲצָמָה, גּוֹבֶה חוּבוֹ כָּל הַשָּׁנָה; וְכִשְׁתִּשְׁקַע חֲמָה בְּלִילִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹמוּצָאֵי שְׁבִיעִית, אָבִד הַחֹב. שָׁחַט אֶת הַפָּרָה, וַחֲלָקָה עַל דַּעַת שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹמוּצָאֵי שְׁבִיעִית, וְנִתְעַבֵּר אֱלֹוֹל, וְנִמְצָא אוֹתוֹ הַיּוֹם סוּף שְׁבִיעִית אָבִדוֹ הַדָּמִים, שֶׁהָרִי עָבָרָה שְׁבִיעִית עַל הַחֹב.

ו. שְׁבִיעִית מִשְׁמִטַּת אֶת הַמְּלוֹה; וְאִפְּלוּ מְלוֹה שֶׁבִּשְׁטָר שִׁישׁ בּוֹ אַחֲרֵיוֹת נִכְסִים, הָרִי זֶה מִשְׁמִיט. וְאִם סִיִּם לוֹ שָׂדֶה בְּהַלּוֹאָתוֹ, אֵינוֹ מִשְׁמִיט. וְהַשְּׁבִיעִית מִשְׁמִטַּת אֶת הַשְּׁבוּעָה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא-יִגַּשׁ" (דברים טו,ב) מִכָּל מְקוֹם, לֹא לְשֵׁלֶם וְלֹא לְהַשְׁבֵּעַ.

ז. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, בַּשְּׁבוּעַת הַדִּינִין, וְכָל כִּיּוּצָא בָּהּ מִדְּבָרִים שְׁאֵם יוֹדָה בָּהֶן, שְׁבִיעִית מִשְׁמִטַּת; אֲבָל שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין וְהַשְּׁתַּפִּין, וְכִיּוּצָא בָּהֶן מִשְׁבוּעוֹת שְׁאֵם יוֹדָה יִשְׁלֵם הָרִי זֶה יִשְׁבַּע אַחֵר הַשְּׁמִטָּה.

ח. הַלּוֹהוּ וְתַבְעוּ וְכַפָּר בּוֹ, וְהַגִּיעָה שְׁמִטָּה וְהוּא בְּכַפִּירָתוֹ, וְהוֹדָה אַחֵר שֶׁעֲבָרָה שְׁבִיעִית, אוֹ שֶׁבָּאוּ עָלָיו עֲדִים אַחֵר הַשְּׁבִיעִית אֵין הַשְּׁבִיעִית מִשְׁמִטַּת.

ט. הַמְּלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וְקִבַּע לוֹ זִמָּן לַעֲשׂוֹר שָׁנִים אֵינוֹ מִשְׁמִיט: אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּא לִידֵי "לֹא-יִגַּשׁ" (דברים טו,ב), הָרִי הוּא עֲתָה אֵינוֹ יָכוֹל לִנְגַּשׁ. הַתְּנָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יִתְבַּעֲנוּ, שְׁבִיעִית מִשְׁמִטַּת.

י. הַמְּלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וְהַתְּנָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא תִשְׁמַטְנוּ שְׁבִיעִית הָרִי זֶה נִשְׁמַט, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל דִּין הַשְּׁבִיעִית. הַתְּנָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁמִיט הוּא חֹב זֶה, וְאִפְּלוּ בַּשְּׁבִיעִית תִּנְאוּ קִיִּם: שֶׁכָּל תִּנְאוֹ שֶׁבְּמִמּוֹן קִיִּם; וְנִמְצָא זֶה חֵיב עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן שֶׁלֹּא חֵיבָהּ אוֹתוֹ תּוֹרָה בּוֹ, שֶׁהוּא חֵיב.

יא. הַקֶּפֶת הַחֲנוּת, אֵינָה נִשְׁמַטַּת; וְאִם עֲשֵׂה אוֹתָהּ מְלוֹה, נִשְׁמַטַּת. שֹׁכֵר שֹׁכִיר, אֵינוֹ נִשְׁמַט; וְאִם זָקְפוֹ עָלָיו מְלוֹה, הָרִי זֶה נִשְׁמַט. קְנָסוֹת שְׁלֵהֲאוֹנָס, וְהַמְּפָתָה, וְהַמוּצִיא שֵׁם רַע אֵינָם

נִשְׁמָטִין ; וְאִם זָקָפֶן בְּמַלְוָה, נִשְׁמָטִין. וּמֵאִמְתִּי נִזְקָפִין בְּמַלְוָה,
מִשְׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין.

יב. הַמַּגְרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ קֹדֶם הַשְּׂמִטָּה, אֵין כְּתֻבָּתָהּ נִשְׁמָטָה;
וְאִם פָּגְמָה אוֹתָהּ, אוֹ זָקְפָתָה עָלָיו בְּמַלְוָה נִשְׁמָטָה.

יג. הַמַּלְוָה עַל הַמִּשְׁכּוֹן, אֵינוֹ מִשְׁמִיט וְהוּא, שִׁיחִיָּה הַחוּב
כְּנֶגֶד הַמִּשְׁכּוֹן ; וְאִם הָיָה יָתֵר, מִשְׁמִיט הַיָּתֵר עַל הַמִּשְׁכּוֹן.

יד. הַמוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵית דִּין, וְאָמַר לָהֶם אַתֶּם גָּבוּ לִי חוּבֵי
זֶה אֵינוֹ נִשְׁמָט: שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ אֶת-אֲחִיךָ" (דְּבָרִים
טו, ג), וְזֶה בֵּית דִּין תּוֹבְעִין אוֹתוֹ. וְכֵן בֵּית דִּין שֶׁחֲתָכוּ אֶת הַדִּין,
וְכָתְבוּ אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה חַיֵּב לָתֵן לָזֶה כֶּף וְכֶף אֵינוֹ נִשְׁמָט: שֶׁזֶּה
כְּגִבּוֹי הוּא, וְכָאֱלוּ בֹא לִידּוֹ ; וְאֵינוֹ כְּמַלְוָה.

טו. כְּשֶׁרָאָה הַלֵּל הַזֶּקֶן שֶׁנִּמְנָעוּ הָעַם מִלְּהַלּוֹת זֶה אֶת זֶה,
וְעוֹבְרִין עַל הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה "הִשְׁמַר לָךְ פֶּן-יִהְיֶה דְבָר . . ."
(דְּבָרִים טו, ט), הִתְקִין פְּרִזְבּוּל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁמֹט הַחוּב עַד שִׁילּוֹ זֶה
אֶת זֶה. וְאֵין הַפְּרִזְבּוּל מוֹעִיל אֲלֹא בַשְּׂמִיטָה כְּסָפִים בְּזִמָּן הַזֶּה,
שֶׁהִיא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים ; אֲבָל שְׂמִטָּה שְׁלִתּוֹרָה, אֵין הַפְּרִזְבּוּל
מוֹעִיל בָּהּ.

טז. אֵין כּוֹתְבִין פְּרִזְבּוּל אֲלֹא בֵּית דִּין חֲכָמִים גְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר,
כְּבֵית דִּינֹו שְׁלֹרְבֵי אָמִי וְרַבֵּי אֲסִי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְהַפְקִיעַ מִמּוֹן בְּנֵי
אָדָם ; אֲבָל שְׂאֵר בְּתֵי דִינִין, אֵין כּוֹתְבִין.

יז. זֶה הוּא גּוּפוֹ שֶׁלִּפְּרִזְבּוּל מוֹסֵר אֲנִי לָכֶם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי הַדִּינִין
שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, שְׁכָל חוּב שֵׁישׁ לִי, שֶׁאֲגַבְנוּ כָּל זִמָּן שְׂאֲרָצָה;
וְהַדִּינִין חוֹתְמִין מִלְּמֶטֶן, אוֹ הָעֲדִים.

יח. אֵין כּוֹתְבִין פְּרִזְבּוּל, אֲלֹא עַל הַקֶּרֶקַע ; אִם אֵין קֶרֶקַע לַלוּוֶה
מִזְכָּה לוֹ הַמַּלְוָה כָּל שֶׁהוּא בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, אֲפֹלוּ קָלַח שְׁלֹכְרוּב.
הַשְּׂאִילוֹ מָקוֹם לְתִנּוּר אוֹ לְכִירָה, כּוֹתְבִין עָלָיו פְּרִזְבּוּל ; הִיתָה
לוֹ שְׂדֵה מִמִּשְׁכָּנָת, כּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרִזְבּוּל. וְכוֹתְבִין לְאִישׁ עַל
נְכֹסֵי אִשְׁתּוֹ, וְלִיתּוּמִים עַל נְכֹסֵי אֶפְסָרוֹפִין.

יט. אֵין לוֹ קֶרֶקַע, וְלַעֲרֵב יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע כּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרִזְבּוּל.
הָיָה לוֹ חוּב עַל חֲבֵרוֹ, וְיֵשׁ לְחֲבֵרוֹ קֶרֶקַע הוֹאִיל וְהוּא תַּחַת
שְׁעָבוּדוֹ, כּוֹתֵב עָלָיו פְּרִזְבּוּל.

כ. אֶחָד שָׁלוּה מִחֲמִשָּׁה, צְרִיכִים פְּרִזְבּוּל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד;
וְחֲמִשָּׁה שָׁלוּ מֵאֶחָד, דִּיּוֹ פְּרִזְבּוּל אֶחָד לְכָלן. כְּתֹב הַפְּרִזְבּוּל
תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף הַלוּוֶה אֵינוֹ מוֹעִיל, אֲלֹא מִשְׁמִיט: עַד שִׁיכְתֹּב
הַפְּרִזְבּוּל אַחֵר שֶׁהַלוּוֶה. נִמְצְאָת אוֹמֵר שְׁכָל מַלְוֶה הַקּוֹדֶמֶת
לְפָרִזְבּוּל, אֵינָה נִשְׁמָטָה בַּפְּרִזְבּוּל זֶה ; וְאִם הַפְּרִזְבּוּל קוֹדֵם
אֶת הַמַּלְוֶה, הָרִי זֹו נִשְׁמָטָה. לְפִיכֶךָ פְּרִזְבּוּל הַמִּקְדָּם כָּשֵׁר,
וְהַמֵּאֲחֵר פָּסוּל.

כא. פִּיּוּצָד: כְּתֹב הַפְּרִזְבּוּל בְּנִיסָן, וְהַקִּדִּים זִמְנֹו מֵאֲדָר כָּשֵׁר:
שֶׁהָרִי הוֹרַע כּוֹחוֹ, שֶׁאֵינוֹ מִשְׁמִיט אֲלֹא עַד אֲדָר. אֲבָל אִם
אַחֵר זִמְנֹו, וְכָתְבוּ מֵאִיר פָּסוּל: שֶׁהָרִי מִיָּפֶה כּוֹחוֹ, שֶׁהוּא אֵינוֹ
מִשְׁמִיט עַד אִיר שֶׁלֹּא כְּדִין שְׂאִין דִּינֹו שֶׁלֹּא יִשְׁמִיט אֲלֹא עַד
נִיסָן, בְּשַׁעַת מְסִירַת הַדְּבָרִים לְבֵית דִּין.

כב. הַמוֹצִיא שְׁטֵר חוּב אַחֵר שְׁבִיעִית, וְאֵין עִמּוֹ פְּרִזְבּוּל אֲבָד
חוּבוֹ. וְאִם אָמַר הָיָה לִי, וְאֲבָד נֶאֱמָן: שֶׁמִּזְמָן הַסְּכָנָה וְאֵלָּה,

בעל חוב גובה שלא בפרזבול. ולא עוד, אלא כשיביא בעל חוב את שטרו, או כשיבוא לתבע במלוה על פה אומרים לנתבע שלם לו; ואם טען הנתבע ואמר, אינה פרזבול שלו אומרים לתובע, הנה לך פרזבול ואבד: אם אמר כן הנה, נאמן; ואם הודה שלא כתב פרזבול, אבד חובו. והיתומים, אינן צריכין פרזבול.

בג. הוציא פרזבול, וטען הנתבע ואמר מלוה זו שהוא תובע אחר פרזבול זה היתה, והתובע אומר קדם פרזבול היתה התובע נאמן: שאלו אמר הנה לי ואבד נאמן, ואף על פי שאין אנו יודעין זמן הפרזבול שאבד.

כד. טען הנתבע ואמר, מלוה יש לו אצלי, והתובע אומר לא כי, אלא הקפת החנות היא שאינה נשמטת שהרי לא זקפתיה מלוה הרי זה נאמן: שאם ירצה יאמר מלוה היתה, ופרזבול הנה לי ואבד שבין שתקנו חכמים פרזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מתר ואוכל דבר אסור.

כה. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ומסר דבריו לתלמידים, ואמר מוסר אני לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה אינו צריך לכתב פרזבול: מפני שהן יודעים שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם, ובדברים בלבד היא נדחית.

כו. כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית, רוח חכמים נוחה ממנו. וצריך המלוה לומר למחזיר, משמיט אני וכבר נפטרת ממני: אומר לו אף על פי כן, רצוני שתקבל יקבל ממנו, שנאמר "לא-יגש" (דברים טו, ב) והרי לא נגש. ולא יאמר לו בחובי, אני נותן לך; אלא יאמר לו שלי הם, ובמתנה אני נותן לך.

כז. החזיר לו חובו, ולא אמר לו כן מסבב עמו בדברים, עד שיאמר לו שלי הם ובמתנה נתתם לך; ואם לא אמר, לא יקבל ממנו אלא יטל מעותיו, וילך לו.

כח. מי שנמנע מלהלוות את חברו קדם השמטה, שמה יתאחר החוב אצלו וישמט עבר בלא תעשה, שנאמר "השמר לך . . ." (דברים טו, ט). וחטא גדול הוא שהרי הזהירה תורה עליו בשני לאוין, שנאמר "השמר לך פן . . ." (שם): וכל מקום שנאמר השמר, או פן, או אל הרי זו מצות לא תעשה. והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו, וקראה אותו "בליעל" (שם); והרי הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע אלא יתן, שנאמר "נתון תתן לו, ולא-ירע לבבך בתתך לו . . ." (דברים טו, י); והבטיח הקדוש ברוך הוא בשכר מצוה זו בעולם הזה, שנאמר "כי בגלל הדבר הזה, יברכה ה'" (שם).